

Harri Laakso

TaT, professori, Visuaalinen kulttuuri, Aalto-yliopisto

Maiju Loukola

TaT, tutkijatohtori, Elokvataiteen ja lavastustaiteen laitos, Aalto-yliopisto

Henna Herranen

TaK, ViCCA, Aalto-yliopisto

Matti Tanskanen

TaK, ViCCA, Aalto-yliopisto

Saara Kanerva Tamminen

TaK, ViCCA, Aalto-yliopisto

Out 2 – kokeellinen liikkuvan kuvan kollektiiviteos nykyisen ja menneen ajan leikkauspisteitä jäljittämässä

Kirjoitus on katsaus ja pohdinta kokeellisen liikkuvan kuvan teoksen Out 2 taustoista, lähtökohdista ja kollektiivisesta prosessista. Nimi Out 2 juontaa ranskalaisen Jacques Rivetten (1928–2016) monumentaaliseen kolmetoistatuntiseen elokuvaan Out 1 – Noli Me Tangere, joka valmistui vuonna 1971 mutta jota sen jälkeen on esitetty erittäin harvoin, kunnes uusi restauroitu kopio tuli nähtäväksi vuonna 2015. Kirjoittajina ovat syksyllä 2016 Aalto ARTS:issa pidetyn ”Film as contemporary art: Out 2 – Collective film in the spirit of Jacques Rivette” -kurssin vetäjät Harri Laakso ja Maiju Loukola sekä kolme opiskelijaa kurssin kaikkiaan 22 osanottajasta: Henna Herranen, Matti Tanskanen ja Saara Kanerva Tamminen. Out 2 -elokuvaoteos on esillä ensi kerran Venetsian Biennalen Tutkimuspaviljongissa elokuussa 2017.

Harri Laakso

Missä olemme nyt? Missä minä olen nyt?

Elokuvalla on erityinen suhde aikaan. Parhaimmillaan tulemme katsojina kuljettuiksi elokuvien tarinoissa milloin mihinkin aikaan, ja samalla, teatterin pimeydessä, irtaudumme elämästämme ja putoamme hetkeksi arjen ajasta. Tuolle siirtymälle me olemme myötämielisiä, se on elokuvan nautinto.

Mutta kuinka hyvin tuo elokuvan aika on palautettavissa takaisin elämäämme myöhemmin toisena aikana? Kuinka jonkin elokuvan kuvaama maailma, ihmisten tapa elää, voisi olla olennainen vuosikymmeniä myöhemmin? Kuinka yksi aika voi heijastaa toista, kuinka samanlainen ihminen eri aikoina oikeastaan on ja kuinka elokuvan keinot ovat siirrettävissä aikojen yli?

Nämä kysymykset olivat lähtökohtina projektissa, jonka aloitimme syksyllä 2016 Aalto-yliopistossa ”Visual Culture and Contemporary Art” -maisteriohjelman kursilla. Projekti sai nimen Out 2. Nimi juontaa ranskalaisen Jacques Rivetten (1928–2016)

monumentaalisena kolmetoistatuntiseen elokuvaan *Out 1 – Noli Me Tangere*, joka valmistui vuonna 1971. Valmistumisensa jälkeen elokuvaa on esitetty erittäin harvoin, kunnes uusi restauroitu kopio tuli nähtäväksi vuonna 2015.

Rivetten elokuva oli *Out 2* -projektin konkreettinenkin lähtökohta. Itse olin nähnyt elokuvan New Yorkissa, ja jo silloin minulla oli välitön tuntemus, että elokuvalla oli jotain erityistä annettavaa juuri nyt, 45 vuotta myöhemmin. Onnellisten sattumusten kautta saimme elokuvan esitykseen myös Suomessa. Aloitimme yhdessä Maiju Loukolan kanssa opettamani runsaan 20 opiskelijan kurssin katsomalla Rivetten elokuvan neljänä syyskuisena iltana elokuvateatteri Orionissa.

Ei ollut vaikea nopeasti huomata, kuinka Rivetten elokuva, sen kokeellinen ja enigmaattinen kerronta, jossa eri tarinat kietoutuvat toisiinsa ja improvisatorisiin jaksoihin, Honoré de Balzacin, Aiskhyloksen, ja Lewis Carrollin kaltaisiin kirjallisiin viitepisteisiin sekä Ranskan uuden aallon elokuvallisiin uudistuksiin ja edelleen 1970-luvun alun yhteiskunnalliseen ja poliittiseen ilmapiiriin, oli yhä puhutteleva myös nuoremmalle tekijäsukupolvelle. Nykykatsojan näkökulmasta Rivetten elokuva oli edelleen erityinen, peräti fyysinen kokemus, joka tuntui kalibroivan aikakäsitystä ja näkemistä: elokuvan jälkeen huomasi katsovansa maailmaa eri lailla kuin ennen elokuvaa, aivan kuin maailma ympärillä olisi revennyt auki ja paljastanut salatun näkymän, joka aiemmin oli ollut peitossa.

Samalla se nykyhetki ja maailma, jossa elämme, on kiistatta erilainen kuin 1970-luvulla, vaikka yhteiskunnallisen kuohunnan näkökulmasta vastaavuuksia olisikin. Myös elokuvakerronta on muuttunut vuosikymmenten aikana, ja tekniikka on tehnyt uudenlaisen kuvallisen välittömyyden helpommaksi ja kaikkialla läsnä olevaksi. Lyhyesti ilmaisten maailman ja elokuvan välinen suhde on muuttunut.

Out 2 -projekti ei siten voinut ottaa lähtökohdaksi Rivetten elokuvan ja sen aikaisen maailman välisen suhteen imitoimista tai rekonstruomista sellaisenaan. Pikemmin lähtökohdaksi muodostuivat jotkin elokuvan piirteet, muun muassa elokuvan epätavallisen pitkä kesto sekä kollektiivisen ja improvisatorisen tekemisen ”tuntu”. ”Tuntu” vaikuttaa tässä sopivalta ilmaisulta, sillä Rivetten elokuvassa kollektiivinen tekeminen ja improvisaatio eivät ole elokuvan lähtökohtaisia menetelmiä. Ne vaikuttavat eriasteisesti, joskus elokuvan menetelmänä ja toisinaan sen aiheena – samalla, kun elokuvaa myös läpäisee, ehkä paradoksaalisesti, Jacques Rivetten omaperäinen tekijän ääni.

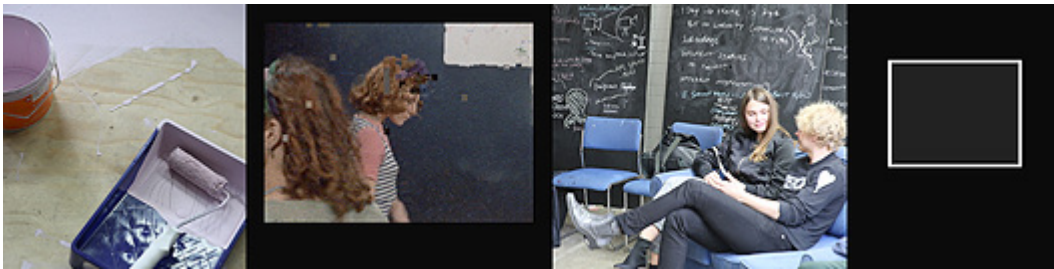
Myös ajallinen kesto figuroi elokuvassa kaksinaisesti: sekä elokuvan kokonaispituutena että joidenkin yksittäisten kohtausten pitkittymisenä tai intensiivisenä viipylynä, joka työstää katsomista uudella tavalla. Se pyytää hylkäämään aiempia oletuksia ja tarjoaa tilalle jotain uutta, sikäli elokuva opettaa katsomaan. Voisi myös sanoa, että elokuva ”valitsee” katsojansa: samalla, kun alkupuolen pitkät improvisaatiojaksot saattavat olla joillekin katsojille tuskastuttavia tai ylipääsemättömiä, toisille ne ovat kuin siirtymäriitti, välivaihe sitoutumiseen. Katsoja, joka on valmis väliaikaisesti unohtamaan tarinankaipuunsa seuratakseen monikymmenminuuttisia fyysisiä harjoituksia, muodostaa elokuvan kanssa kuin sopimuksen ilman, että hänelle on tuossa vaiheessa lainkaan selvää, mihin tuo sopimus häntä velvoittaa tai mitä se kenties hänelle lupaa.

Sinänsä elokuvan katsojien kanssa muodostama yhteys (tai ”yhteisö”) on samankaltainen kuin se elokuvan kuvaama salaseura *Le Treize* (Kolmetoista), jossa yhteys eri ihmisten välillä on ilmeinen, vaikka yhteisön toiminnan varsinainen luonne jää hämäräksi. Itse asiassa *Out 1* -elokuvassa tällaisia analogioita ja yhteyksiä elokuvan *itsensä* ”kulun” ja tarinan maailman välillä on herkkullisen paljon: usein tuntuu, että elokuvan henkilöhahmot puhuvat paitsi käsillä olevasta asiasta myös elokuvasta itsestään. (Esimerkiksi Colin [Jean-Pierre Léaud] etsii arvoitusta aivan samoin kuin katsoja etsii elokuvasta tarinaa.) Muutenkin erilaisten yhteisöjen ja ryhmien (kuten

esimerkiksi elokuvan kaksi teatteriseuruetta ja, utooppinen vallankumouksellisten ryhmä L'Angle du Hasard -hippikaupassa) toiminnan ja toimimattomuuden, aktiivisuuden ja oleilun välinen vuorottelu luovat elokuvalla sen omintakeisen, viiptyilevän kulun.

Näiden piirteiden – kesto, improvisaatio, kollektiivisuus – lisäksi *Out 2* -projekti otti omiksi lähtökohdikseen joitain sellaisia asioita, joiden voi nähdä olleen myös Rivetten itselleen ja elokuvalleen asettamia lähtökohtia tai mielenkiinnon kohteita. Näin *Out 2* otti vaikutteita sekä Rivetten valmiista elokuvasta että sitä edeltäneestä ajattelusta; siis ajasta ennen ja jälkeen. Esimerkiksi leikkien ja pelien tematiikka, ”cinema direct” tyyli tai vaikkapa Jean Rouchin tutkiva dokumentaarisuus innoittivat sekä *Out 2* -projektia että esikuvaansa.

Out 2 – joka tämän tekstin kirjoittamisen hetkellä on edelleen monilta osin vielä keskeneräinen – on kollektiivinen elokuva, joka ei kuitenkaan perustu mihinkään yksittäiseen ohjelmalliseen, menetelmälliseen tai rakenteelliseen lähtökohtaan, vaikka ryhmä yhdessä onkin perehtynyt moniin kollektiivisen tekemisen muotoihin ja erilaisiin improvisaatiomenetelmiin. *Out 2* eroaakin merkittävimmin Rivetten lähtökohdista siinä, että sen tekemistä on ohjannut mahdollisimman pitkään avoimena ylläpidetty kollektiivinen kokeellisuus. Kenenkään yksittäisen ihmisen tai edes pienen ryhmän näkemystä ei ole asetettu etusijalle. Koska kyseessä on kaikkiaan noin 25 ihmisen ryhmä, on näkemyksiä kokonaisuudesta myös useita, ja usein ne ovat myös keskenään ristiriitaisia. Tästä orgaanisesta kitkasta muodostuukin ehkä (vielä emme voi sitä tietää) tekeillä olevan elokuvan keskeinen generoiva voima.

Work-in-progress.
Kuvakollaasi: Harri
Laakso.

Noli me tangere – Älä koske minuun!

Out 1 -elokuvan pitkän version alaotsikko on *Noli me tangere* (”Älä koske minuun”). Sanat ovat tuttuja Johanneksen evankeliumista, jossa ne lausuu ylösnoussut Jeesus Maria Magdalenalle. Ja toden totta, vaikka – jälleen – elokuva leikkii myös tarinansa maailmassa tuolla raamatullisella kohtauksella (teatteriseurueen improvisaatioharjoituksissa, jossa sitä parodioidaan), on kyseessä myös komento meille katsojille; ja vielä enemmän kaikille meille, jotka etsimme Rivetten elokuvasta uudenlaista voimaa, uutena aikana.

Kenties elokuvalla on myös paraabelin, vertauskuvallisen kertomuksen, luonne. Tällaista kerronnan muotoa Jean-Luc Nancy on kuvannut mielenkiintoisesti kirjassaan *Noli me Tangere. Essai sur la levée du corps* (2003) siten, että paraabelit (esimerkiksi sellaiset, joita on evankeliumeissa) eivät ole (vertaus)kuvan siirtymistä merkitykseen. Ne ovat kuvan siirtymistä näkemiseen, joka jo ennalta on tai sitten sitä ei ole. Vertauskuvallisilla kertomuksilla ei näin ollen ole kuvittavaa, pedagogista tehtävää, vaan ne ”restauroivat” yhtäläisesti sekä näkemistä että sokeutta. Kuvat eivät ole jäljittelyssä suhteessa ”todellisuuteen” vaan osallistuvat näkemiseen itseensä. Kuten kristilliset paraabelit, myös *Out 1* tuntuu varoittavan siitä, että mikäli jokin merkitys ei avaudu, on mitään merkitystä myös täysin turha odottaa löytävänsä

elokuvan hämäryydestä. Ja samalla vastaanottavaiselle katsojalle paraabeli voi tarjota näkymän tämän omaan kykyyn nähä.

Tuntuu mahdolliselta, että samankaltainen asenne on siirtynyt omaan projektiimme *Out 2*, joka on paikoin muodostunut kuin erillisiksi näkymiksi katsomisen ehtoihin, kaikkeen, mikä muokkaa omia oletuksiamme siitä, millainen elokuvan tulisi olla. Edetessäänkin elokuvaprojektimme tuntuu aika ajoin kuin kieltävän koskemasta itseensä.

Pelin henki

Jos elokuva haastaa perustavimmat oletuksemme, luulisi sen olevan vakava. Samalla *Out 1* on mitä leikkis in elokuva. Jacques Rivette on maininnut, että elokuvassa on mieluummin kaikkea liikaa kuin liian vähän, ja *jeu* (peli, leikki, näyttelemine n), sanan kaikissa merkityksissä, oli oikeastaan elokuvan ainut lähtökohta. Perusajatuksena oli eri osien väliset suhteet ja riippuvuudet, mukaan lukien näyttelijöiden pitämä eitäisyys itsensä ja esittämiensä hahmojen välillä.

Pelin maailma on aina erillinen "todellisesta" maailmasta, hieman kuin elokuvakin on. Pelien sääntöjen puitteissa on kuitenkin vapautta, joka on kietoutunut arvaamattomuuteen ja ennustamattomuuteen – siinä pelien viehäty s. Ja pelit ovat omalla tavallaan myös "tuottamattomia" sikäli, että pelien päätyttyä palataan aina lähtötilanteeseen. Voisi ajatella, että *Out 1*:ssä on myös tällainen paluun rakenne, ainakin katsojan näkökulmasta. Elokuvan jälkeen on tunne, että paljon on tapahtunut, mutta samanaikaisesti eräänlainen epätodellinen tyhjyys, aivan kuin jonkin pitkäkestoisen pelin jälkeen. Epätietoisuus siitä, onko mikään oikeastaan muuttunut, joidenkin henkilö hahmojen myös palatessa entisiin asemiinsa.

Peleihin (ja näyttelemiseen) kuuluu paitsi säännöt tietysti myös uskottelemine n tai peräti huijaus. Rivetten elokuvahan kiertyy kahden huijarin tarinan ympärille, Colinin ja Frédérique n: Elokuvan alussa Colin esittää mykkää ja kerjää rahaa palkkioksi viiltävistä huuliharppusooloistaan, joita hän esittää kahvilan asiakkaille, jotka maksavat kolikon ei ehkä palkkioksi musiikista vaan siitä, että se loppuisi. Frédérique (Juliette Berto) puolestaan huijaa miehiä enemmän tai vähemmän taitavasti ja epäselvin motiivein, paitsi rahan vuoksi myös uteliaisuudesta.

Kaiken kaikkiaan *Out 1* toteuttaa kaikkia niitä pelien piirteitä, jotka Roger Caillois kuuluisassa tekstissään pelien luokittelusta vuonna 1958 esitti: leikkisyyden ja konventioiden vuorovedossa tapahtuvaa kilpailua, sattumanvaraisuutta, jäljittelyä ja huimausta. Näitä "pelillisiä" piirteitä *Out 1*:ssä riittää, sekä tarinan maailmassa että elokuvan itsensä tapahtumisessa.

Oman projektimme *Out 2* suhteen emme vielä tiedä, kuinka (uhka)pelimme ja leikkimme on päättyvä. Aivan varmoja emme ole edes siitä, millaisin säännöin peliä pelaamme tai pelaammeko edes kaikki samaa peliä. Varmaa on vain se, että johonkin olemme uppoutuneita ja että jossain aivan lähellämme on toinen todellisuus, johon olemme yhteydessä.

Maiju Loukola

Ajan avaumia

Out 2 -projektia on ensi metreiltä alkaen luonnehtinut halu ottaa vakavasti kollektiivisen tekijyyden ja proseduraalisuuden lähtökohta. Nämä seikat ovat tuntuneet ilmiselviltä yhtymäkohdilta Rivetten elokuvaan ja viitoittaneet projektin vaiheita.

Moniääninen tekijäkollektiivi on yhtäältä edennyt silakkaparven lailla kohti yhteisesti jaettua mutta ei-vielä-tiedettyä päämäärää samalla, kun on valjennut, etteivät osin itsenäisesti ja osin yhdessä tuotetut oudot, ihmeelliset ja ristiriitaisetkin toisilleen vihteitä antavat tekeillä olevan elokuvallisen teoksen fragmentit noin vain asettuisi miksikään itsestään selväksi teoskokonaisuudeksi. Kollektiivisen ja proseduraalisen tekemisen lähtökohta on haastanut ajattelemaan teoksellisuuden muotoja ja menetelmiä uudenaikaisista asetuksista käsin.

Halu pitää prosessi mahdollisimman avoimena on merkinnyt keston, muodon ja sisällön ennalta määrittelemättömyyttä ja tietynlaista vapauden illuusiota, joka haastaa ja on samalla haastettu. Pohdittaessa *Out 2:n* esikuvan, Rivetten yli 40 vuotta sitten Ranskan 1968 tapahtumien jälkimainigeissa kuvatun kolmetoistatuntisen elokuvan, suhdetta aikaamme (joka on vastaavasti omanlaistensa yhteiskunnallisten ja poliittisten repeämien ja ristiriitojen leimaama) eteen avautuu kysymys: *mikä haluaa tulla kuvatuksi*, kun käymme elämymatkaa kahden aikakauden ja niihin kytkeytyvien kulttuuristen, intellektuaalisten ja yhteisöllisten sidosten välisessä tilassa?

Prosessin alkuun keskustelimme luottamuksesta ja sitoutuneisuudesta. Sekä siitä, kuinka ei-tietäminen on tarkan vaalimisen arvoinen lähtökohta, ellei niistä jaloin ja olennaisiin. Emme luvanneet sitoutua Rivetten esikuvaan vaan pikemminkin antautua sen inspiroimiksi ja infektoimiksi. Viimeistään neljä perättäistä syyskuun iltaa elokuvapyhättö Orionissa todensi sen, että Rivette on koskettanut meitä käänteentekevästi, vaikka elokuvan nimi *Out 1 – Noli me tangere* kielii toisin. Puhuimme säännöistä ja niistä poikkeamisesta, teimmepä eräitä esittävän taiteen ja tanssin parissa hyödynnettäviä improvisatorisia kehollis-tilallisia harjoitteitakin saadaksemme kehollista kosketuspintaa keskinäiseen luottamukseen ja prosessitekemisen voimaan.

Vieraanvaraisuus oli niin ikään ääneen lausuttu lähtökohta ainakin kahdessa mielessä: ystävällismielisenä vastaanottavaisuutena ja pyrkimyksenä ylläpitää kollektiivitekemisen sydämessä oleva moninäkökulmaisuus. Tuntui erityisen tärkeältä tunnistaa ja kuulostella inhimilliseen ekstentenssiin kuuluvaa outoa ja tuntematonta. Tietyissä mielessä prosessi on ollut mitä epä-älyllisin, paikoin suorastaan järjetön samalla, kun se on ollut juuri tästä lähteestä ammentaessaan syvälinen ja intellektuaalisesti kutkuttava. Samaan aikaan tosi, vakava ja riemukas.

Kesällä 2016 Suomessa vierailut filosofi Jacques Rancière lausui eräässä tuolloisessa seminaaritalaisuudessa lauseen, joka itselleni palautui mieleen *Out 2* -projektia aloitellessa: ”kyse on ilon leimaamasta prosessista, jossa luomme nykyisyyttä” (*process of joy in which we create the presence*). Rancièren mukaan taiteen/taiteilijan tulee lähteä liikkeelle perustavasta tasa-arvosta, ei niinkään ainoastaan etsiä ratkaisua tai parannusta tekemällä epätasa-arvoa tai epätasa-arvoista olosuhdetta näkyväksi. Mitä hän tällä mahtaa tarkoittaa?

Rancièrelle tasa-arvoisuus on premissi, olosuhde, joka *jo* on. Samaan hengenveetoon voikin hyvällä syyllä kysyä: mitä muita vaihtoehtoja eettisesti ja moraalisesti kestävässä oikeudenmukaisessa maailmassa olemisessä voisi ollakaan? Pitäessämme tasaveroisuutta lähtökohtana ajattelussa ja teoissa olemme rancièrelaisittain ikään kuin keskellä ”nykyisyyden luomisprosessia”, luomme asioita ja olosuhteita vastaamaan sitä jo-olevaa perustavanlaatuista tilaa, jossa tasa-arvoisuus voi loistaa, olla kyseenalaistamaton. *Out 2* -prosessissa tasa-arvoisuus on, näin sen itse hahmottan, paitsi tekijyyden, *auteur*-asenteen, purkamista moniääniseksi yhteisöksi, myös eräänlainen teoksen tilan luomista määrittävä asenne, joka sallii hyvinkin erinäkökulmaisia ajallisia välähdyksiä siihen, *missä me nyt olemme*.

Kollektiivisen tekijyyden näkökulmasta voi leikitellä ajatuksella, että lukuisista eri fragmenteista koostuvaa teostekstuuria on synnyttämässä eräänlainen ”näkyvätön komitea”. Nimeke juontaa kapitalismikriittiseen ranskalaisryhmään, jonka ajattelun taustalla vaikuttavat muiden muassa Gilles Deleuzen vastarintaa, muutosta ja sub-

jektin asemaa käsittelevät kirjoitukset.¹ ”Näkymättömän komitean” (*Comité invisible*) vaikutteina ovat niin ikään Deleuzen ja Félix Guattarin (2013 [1980]) kehittelemät hahmottelut jatkuvasti muuttuvasta, harhailevasta subjektiviteetista ja Deleuzen poliittisessa filosofiassa keskeinen ”yksilöllisyyden fiktiota” purkava, yhteisön roolia ja ajassa ”yksin yhdessä” olemista ilmentävä, moneuden käsite.

Out 2:n monista viitepisteistä ankkuroidun nyt hetkeksi kotimaisin voimin toteutettuun, proseduraaliseen kollektiiviromaniin *Ihmiskokeita*². Aivan kuten ”ihmiskoettelijoiden” tekstiensä suhteen, myös *Out 2* -projektin osallisilla on täysi autonomia taiteelliseen panokseensa. Tämä koskee jokaista kuvallista fragmenttia – kestoltaan, muodoltaan, lajityypiltään, rytmiltään ja sisällöltään omanlaistaan itsenäisesti tai ryhmissä kuvattua episodimaista liikkuvan kuvan miniteosta, joiden kompositiosta elokuvallinen yhteisteos lopulta koostuu. Ihmiskoettelijoitakin innoittanut ranskalainen kokeellisen kirjallisuuden ryhmä OuLiPo (*Ouvroir de Littérature Potentielle*) (ks. Mathews & Brotchie 2005) avaa kiinnostavan, osin yhteneväisen mutta osin myös täysin vastakkaisen näkökulman *Out 2* -projektiimme. Siinä missä *Out 2:ssa* haluamme ylläpitää tiettyä vapautta teoksen luomisprosessissa, OuLiPolaisille täydellinen ilmaisunvapaus edustaa ainostaan laimeaa vapauden illuusiota, ja siksi he perustavat luomisprosessinsa tiukoille yhteisesti sovituille säännöille, sopimuksille ja systeemille rakenteille.

Sen sijaan ajatus ennalta ei-tiedettyä ”jotakin” vaihe vaiheelta generoivasta oliosta tai luomuksesta asettuu *Out 2:n* pyrkimysten kanssa samaan horisonttiin; OuLiPolaisien tähtäimessä ei niinkään ollut ”luomusten tuottaminen”, vaan pikemminkin on tarkoitus tuottaa ”luomuksia jotka itsessään ovat uutta luovia”. Vastaavaan tapaan *Out 2* -prosessissa yksi prosessin askelma sysää liikkeelle toisen, kolmannen ja niin edelleen. Yksi kerrallaan elokuvalliset fragmentit muodostavat omia mikrokosmoksiaan samalla, kun ne muodostavat keskinäisten vaikutussuhteiden jaetun pelikentän.

Tilassa ajassa kokemuksessa

Out 1 -elokuvan nimi juontuu siitä, että Rivette halusi tietyllä tapaa merkitä positionsa aikansa ”kuplan”, samanmielisten piirien, ulkoreunalle tai -puolelle. Sisä- ja ulkopuolen tematiikka näyttäytyy esikuvaelokuvassa kerrostuneena ja eri tavoin. Sen voi nähdä *Out 1:n* taustalla kulkevana käsitteellisenä vireenä, miljöissä, keskustelujen aiheissa, katseina, kuvarajauksina, näkökulmakuvina. Halusimme ottaa sisä- ja ulkopuolen teeman konkreettisesti mukaan alusta alkaen. Rakensimme *Out 2* -projektin keskeille kulissikulmauksen, kooltaan pari metriä suuntaansa olevan vanerilevyistä ja -lattiatasosta kootun tekeleen. Mielestämme tämä ilmensi myös esikuvateoksessa keskeistä ajatusta siitä, kuinka kokemuksen sisä- ja ulkopuolta ei voi selkeärajaisesti erottaa toisistaan. Kokemus on aina havainnosta, ruumiillisesta tuntemuksesta ja aistimuksista sekä rationaalisista ja epärationaalisista mielenliikkeistä muodostuva hämärä kooste.

¹ *Comité Invisible* ilmoittautui 2007 julkaistun *Tuleva kapina* -manifestin (*L'insurrection qui vient*) laatijaksi. Manifesti aiheutti Ranskassa kiihkeää julkista keskustelua ja spekulatioita siitä, olivatko sen kirjoittajat samoihin aikoihin tapahtuneen Ranskan valtiollisen rautatieverkon lamauttaneen sabotasin takana. (*L'insurrection qui vient*. Pariisi: La Fabrique Editions.) Ks. englannin- ja ranskankielinen versio: <<http://tarnac9.wordpress.com/texts/the-coming-insurrection/>>.

² *Ihmiskokeita* on vuonna 2012 käynnistynyt, menetelmiltään ja lopputulemaltaan poikkeuksellinen kollektiiviromaanihanke, joka synnytti 14 kirjoittajan monivuotisen työrupeaman tuloksena 15 kirjan kokonaisuuden (ks. <<http://mahdollisenkirjallisuudenseura.net/ihmiskokeita-2>>).

Work-in-progress.
Kuvat: Maiju Loukola.

Rivetten *Out 1* antaa katsojan mielen vaelttaa omia reittejään. Kolmeentoista tuntiin mahtuu huikea määrä irrallisilta tuntuvia kohtauksia ja fragmentteja, jotka vähä vähältä alkavat linkittyä toisiinsa katsojan kokemuksessa. Yhteydet alkavat muodostua omalakisiksi merkitysten kudelmaksi. Pohdiskelin Orionin penkkien syleilyssä sitä, missä määrin tällaiseen assosioivaan merkityksenhakuun ajaa taidelajin perinne – onhan kyseessä elokuva kohtauksineen, tapahtumapaikkoineen, dialogeineen, kamerakatseineen ja -ajoineen. Jossain puolivälin tietämällä *Out 1*-katsomiskokemus muuttui nautinnoksi. Nautinnoksi siitä, että havainnon harhailevuus muuttui kyvyksi nauttia juuri tästä antautumisesta harhailevan katseen omalakiselle epälogiikalle. Mitä luksusta!

Vaikka *Out 1*-elokuvan kontekstia oli tutkiskellut riittämiin jo ennalta niin, että osasi odottaa kokeellista otetta ja erityislaatuista dramaturgista rakennetta, vasta katsomiskokemus saattoi vesille, joilla teoksen maailman nurin kääntävä vaikutus todentui. Vaikka kuinka tunnustautuisi absurdismin, dadan ja erilaisten kokeellisten taidemuotojen, -tekniikkojen ja -lajityyppien ystäväksi, oli vaikutus odottamaton ja

suorastaan kehollisesti voimallinen. Kadut, keskustelut, maisema, valo, ovenkahvat, arkipäiväinen sananvaihto, kävelyaskelten muodostaminen, leipäpakkaus kaupan hyllyssä – nuo ja muut, mitä banaaleimmat, yksityiskohdat säteilivät kuin uutta hohdetta, puhuttelivat toisin kuin ennen.

Out 2:ssa pyrintönämme ei ole heijastella maailman, ajankuvan, vallitsevan todellisuuden ja nykyisyyden ilmiöitä vaan pikemminkin poiketa risteävissä ajan virroissa ja poimia niistä havaintoja komposition rakennusaineiksi. Mielihyvin ajattelen, että toimimme *jonkin-ajan* välittäjänä, arkitodellisuudelle keskeytyskomentoja huikkaavina agentteina limittäin liikkuvien ajan kristallien tilassa, joka jatkaa elämäänsä kesällä 2017 nähtävästä ensi versiostakin eteenpäin – kukapa sen tietää?

Un glossaire éclairant et utile – hyödyllinen ja valaiseva sanasto

- avec équipage – miehitetty
- équipage heureux – iloinen miehistö
- avec l'équipage – miehistöineen
- équipe de nuit – yövuoro
- en improvisant – improvisoimalla
- le groupe de conspirations – rykelmä salaliittoja
- qui sont ici maintenant pour savoir ce qui est réel et ce qui est "vrai" – kukapa tässä niin tietää varmaksi sanoa, mikä on todellista ja mikä "todellista"
- Pourquoi tu me regardes étrangement? – Miksi katsot minua omituisesti?

Henna Herranen

Ilmaisu ja estetiikka minun *Out 2* -fragmenteissani

Minä ja älypuhelinamerani olemme viimeisen vuoden ajan tehneet aktiivista, lähes kyborgimaista, yhteistyötä. Näen unia, joissa automaattisesti tallennan tilanteita apparaatillani, ja painajaiset syntyvät, kun en saa puhelimeni kameraa toimimaan. Minulle oli selvää, että videoin fragmentteja *Out 2*:een tällä arkisella *lo-fi*-tekniikalla, sillä se vapauttaa minut kuvaamaan elämää niin kuin tavallisestikin arjessani: luontevasti, subjektiivisesti, ilman suuria eleitä. Useat videopätkät oli otettu ennen *Out 2*:n alkua, tavallaan minulle projekti oli olemassa tiedostamattomasti jo ennen siihen tarttumista.

Metodinani on sattumanvaraisuus ja alitajunta, intuitiivinen elämän seuranta sinne, minne nokka osoittaa. Älypuhelimien käyttäminen mahdollisti impulsiivisen otteen, monesti vietin aikaa kaupungilla ilman etukäteen suunniteltua kuvauspäivää. Kuvaamisakti julkisella paikalla on toisinaan hermostuttavaa, ja joudun jatkuvasti selventämään itselleni, miksi minä teen näin, miksi minä kuvaan nyt. Samalla se tuo vastuun kanssaeläjiäni kohtaan. Kännykkänsä takaa tarkkailu voi aiheuttaa suojaamattomuuden ja ärsyyntymisen tunteita. Silti on uskallettava nostaa kamera toisia kohti.

Keskeinen kysymys kulkiessani reittejäni Helsingissä ja Otaniemessä on kuta-kuinkin se sama tutkimuskysymys, jolla valotimme tiemme kollaboraation alkuun: missä olen/olemmme nyt? Ahdisti. Miten voin ilmaista mitään niin monimutkaista? Niinpä aloin vain kerätä materiaalia tallennetusta elämästäni katsoen, onko tämä sitä, missä ollaan. Ruumiissa ja psyydessä, kaupungissa, Helsingissä, hyvinvointiyhteiskunnan rakennus- tai pahennustalkoissa, mielenosoituksessa, kauppakadulla, kerjäämässä, kapitalismissa, etsimässä, lentämässä, pakenemassa ja unelmoimassa,

Work-in-progress.
Kuvat: Henna Herranen.

arkirutiineissa ajattelemattamme. Nuhjuinen estetiikka on tuttua jokapäiväisestä teknologisesta mahdollisuudestamme tuottaa kuvaa. Täälläpäin maailmaa se voi tuntua jopa melko demokraattiselta mahdollisuudelta. Tehtävä herkisti minua miettimään, mille haluan antaa tilaa näkyä. Annan videon käydä toivoen sen todistavan arkisia näytelmiä erilaisista mahdollisuuksista, normalisoituneista näkymistä ja ilahduttavista sivustakatsomisen hetkistä.

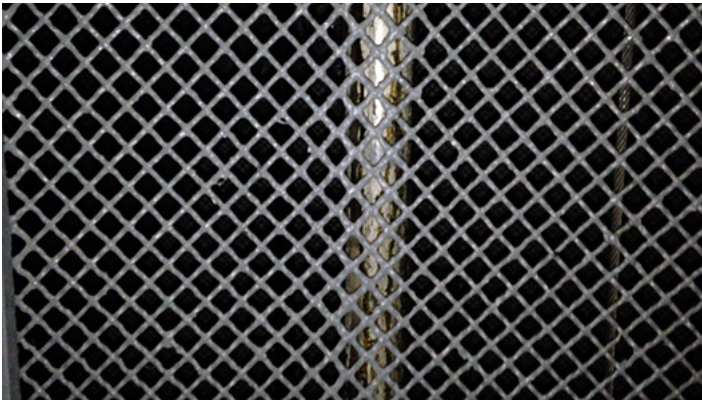
Se, mitä videomateriaalillani aloin tehdä, muutti prosessin luonteen elokuvalliseksi. Leikkausvaihe ja ääniraidan asettelu suhteessa kuviin on se tapahtuma, jossa sattumanvarainen ja itsessään banaali otto alkaa muuttua montaaasissa merkitykselliseksi. Itselleni henkilökohtaiset kuvaushetket etäännyivät jonkun tuntemattoman henkilön vaeltamiseksi. Minun kokemukseni alkavat nousta subjektiiviselta tasolta anonyymin tarkkailijan ajatteluksi. Lopulta en voi tietää, mitä kollaboraatio tuottaa, miten omat kohtaukseni asettautuvat muiden luomien elokuvafragmenttien kanssa kokonaisuuteen. Tässä prosessissa umpimähkäisyyden uhallakin syntyy jotain orgaanista, itsejärjestäytyvää, hetken ja paikallisuuden paljastavaa, hahmotelmia olemisen kysymykseemme.

Matti Tanskanen

Out 2 – törmäys ja kohtaus

Elokuvallisen teoksen toteuttaminen 24 hengen voimin on samanaikaisesti sekä erittäin kiinnostava että hienovarainen prosessi. Teoksen lopputulos on kokonaisuus, jota kukaan ei voi täysin hallita tai kontrolloida. Se rakentuu monenlaisten palasten kohtaamisesta ja yhteentörmäyksestä. Kurssin alussa jokaisella tekijällä oli varmasti oma näkemyksensä elokuvan lopputuloksesta, ja yhtä varmasti jokainen on joutunut – ja joutuu – luopumaan niistä prosessin edetessä.

Perinteisen narratiivin puuttuessa teoksesta aukeaa kokonaisuuteen uusia kiinnostavia ovia odottamattomille tapahtumille ja sattumille. Tästä kaikesta muodostuu monikerroksinen todellisuus, kokemus, johon täytyy vain sukeltaa mukaan. Myös elokuvan rakenteen auetessa teos karkaa nykytaiteen kentälle oudoksi tunnistamattomaksi monitaidehirviöksi. Elokuva ei ole vain elokuva, jossa lopullinen muoto on esitettävä teos, vaan prosessi ja teko, jossa yksilöiden tekeminen ja ajattelu törmäävät.

Work-in-progress.
Kuvat: Matti Tanskanen.

Saara Kanerva Tamminen
Still life

Päätös olla rajaamatta metodia, teemoja ja kestoja johti siihen, että rajasimme kuvan. Tutkimme, mitä kuvan lävitse tihkuu ja mitä jää ulkopuolelle. Esittämällä asetelman ennen ja jälkeen tapahtuman pohdimme teon, tekemisen, teoksen ja tekijän välisiä suhteita. Projisoinnin valokeila kuitenkin paljasti muuten näkymättömät hiukkaset, jotka leijailivat sinisessä valossa. Kysymys kääntyi siihen, voiko elokuva kuvata tapahtumattomuutta.

Still life.
Kuva: Saara Tamminen.

Katja Lautamatti keskellä tapahtumaa.
Kuva: Saara Tamminen.

Valokeila paljastaa Katri Miittisen.
Kuva: Saara Tamminen.

Kirjallisuus

Caillois, Roger (2006) "The Definition of Play. The Classification of Games". Teoksessa Katie Salen & Eric Zimmerman (toim.) *The Game Design Reader. A Rules of Play Anthology*. Lontoo: MIT Press.

Deleuze, Gilles & Guattari, Felix (2013 [1989]) *A Thousand Plateaus* (alk. *Capitalisme et schizophrénie 2. Mille Plateaux*). Käännös Brian Massumi. Lontoo: Bloomsbury.

Mathews, Harry & Brotchie, Alastair (2005). *OuLiPo Compendium. Revised & Updated*. Lontoo: Atlas Press; Los Angeles: Make Now Press.

Nancy, Jean-Luc (2003) *Noli me Tangere. Essai sur la levée du corps*. Paris: Bayard Éditions.

Rosenbaum, Jonathan (toim.) (1977) *Rivette Texts and Interviews*. Lontoo: British Film Institute.